

O ISTORIE A TRADUCERILOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ
în secolul al XX-lea

ITLR

VOLUMUL II

Muguraș CONSTANTINESCU
Daniel DEJICA, Titela VÎLCEANU
coordonatori

O ISTORIE
A TRADUCERILOR
ÎN LIMBA ROMÂNĂ
în secolul al XX-lea

ITLR

Volumul II

Preambul
Angela MARTIN

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

București, 2022

Copyright © Editura Academiei Române, 2022
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5
050711, București, România
Tel.: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro
Adresa web: www.ear.ro

Referenți: prof. univ. dr. Gabriela PANĂ DINDELEGAN,
membru corespondent al Academiei Române
prof. univ. dr. Alexandru CĂLINESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

O istorie a traducerilor în limba română în secolul al XX-lea / coord.: Muguraș
Constantinescu, Daniel Dejica, Titela Vilceanu. - București : Editura Academiei
Române, 2021 -
vol.
ISBN 978-973-27-3685-2

Vol. 2. : O istorie a traducerilor în limba română în secolul al XX-lea :
ITLR. - 2022. - Conține bibliografie. - Index. - ISBN 978-973-27-3693-7

- I. Constantinescu, Muguraș (coord.)
- II. Dejica, Daniel (coord.)
- III. Vilceanu, Titela (coord.)
- IV. Martin, Mircea (pref.)

811.135.1

Volum elaborat în cadrul proiectului „**O istorie a traducerilor în limba română – ITLR secolul al XX-lea – domenii literare și nonliterare**”, finanțat din Fondul pentru Situații Speciale (FSS), conform O.M.E. nr. 3322/2021, <https://itlr.usv.ro/>

Proiect desfășurat în cadrul Centrului de Cercetări Inter Literas, Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Coordonatori proiect:

Prof. univ. dr. Muguraș CONSTANTINESCU, prof. univ. dr. Rodica NAGY
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Redactor: Mădălina-Oana MIHĂILĂ
Tehnoredactor: Mariana MOCANU
Coperta: Ana CONSTANTINESCU

Bun de tipar: 29.12.2022. Format: 17 × 24 cm
Coli de tipar: 135

C.Z. pentru biblioteci mari: 811.135.1'25" 15-19"
C.Z. pentru biblioteci mici: 81'25

EDITURA BUKREK DIN CERNĂUȚI ȘI TRADUCERILE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Este bine cunoscut faptul că traducerea constituie un important mijloc de comunicare interculturală, de aceea ar fi de așteptat ca în spațiile polietnice acest fenomen, considerat un liant al diverselor culturi, să aibă o deosebită amploare. Cu toate acestea, contextul social-politic și economic nu este întotdeauna favorabil, consecințele fiind, printre altele, o intensitate redusă a dialogului intercultural. Aceasta a fost situația și în cazul traducerilor în limba română din Ucraina ultimelor decenii. Poate tabloul ar fi arătat altfel, dacă în Ucraina ar fi existat un Institut Cultural Român (cu sau fără filiala acestuia la Cernăuți), așa cum se prevede în Hotărârea de Guvern nr. 492/2004, care nu a fost pusă în aplicare până în prezent. În consecință traducerile în limba română au caracter sporadic în ultimele decenii, fiind departe de ceea ce ar trebui să fie un dialog veritabil între culturile ucraineană și română.

Cu toate acestea, există un domeniu în care traducerile în limba română au continuat să apară, și anume – editarea de manuale pentru școlile românești. Practic toate manualele destinate școlilor cu predarea în limba română din Ucraina (bineînțeles, cu excepția celor de limba și literatura română, limba și literatura ucraineană, limbi străine) au fost traduse din limba ucraineană, fondurile necesare fiind alocate din bugetul de stat (al Ucrainei, bineînțeles). În Ucraina există două edituri specializate, într-o anumită măsură, în editarea de materiale didactice destinate școlilor cu predarea în limba minorităților naționale în general, deci și în limba română: Editura Svit din Lviv și Editura Bukrek din Cernăuți. Ne vom referi mai pe larg la activitatea editurii cernăuțene, ținând cont de faptul că aici au văzut lumina tiparului și alte cărți în limba română, traduceri în și din română sau lucrări ale autorilor de limbă română din Ucraina.

Istoria Editurii Bukrek își are începuturile în anul 1992, această instituție privată fiind una dintre primele edituri înființate la începutul anilor '90, când, după destrămarea Uniunii Sovietice, Ucraina a devenit stat independent. Deși editura este specializată în editarea de manuale și alte materiale didactice pentru școlile cu predarea în limbile minorităților naționale, printre cele aproximativ 100 de titluri ce văd lumina tiparului anual se numără și operele scriitorilor ucraineni și străini, clasici și moderni, iar din când în când și câte o carte în limba română.

Editura Bukrek a tipărit, printre altele, primul *Abecedar* (1997, autor Serafima Crigan) cu caractere latine din Ucraina, după ce românii din Cernăuți au revenit în anii '90 la forma firească a limbii române, renunțând la alfabetul chirilic. Abecedarul a fost urmat de alte manuale, inițial numai pentru clasele primare, continuând cu cele gimnaziale și liceale.

O practică interesantă în activitatea editurii Bukrek este editarea cărților în două limbi, textul fiind prezent atât în original, cât și în traducere. Din această cauză, unele dintre cărțile tipărite sunt de fapt ediții bilingve sau chiar trilingve. Un exemplu în acest sens este cartea Miroslavei-Olga Șandro – *Cusături huțule*, a cărei primă ediție a apărut în 2005, în colaborare, la Editura Kriterion din Cluj-Napoca și la Editura Bukrek din Cernăuți. A doua ediție conține un număr mult mai mare de modele-planșe de broderie huțulă ale autoarei, născută într-un sat din actuala regiune Cernăuți și care și-a petrecut primele decenii de viață între huțulii din Berehovo. Reeditarea lucrării (în limbile ucraineană, română și engleză) a fost rezultatul colaborării dintre Bukrek și Editura Lidana din Suceava și a beneficiat de sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor din România, al Uniunii Ucrainenilor din România și al Administrației Regionale de Stat Cernăuți din Ucraina. Alte două ediții bilingve publicate la editura cernăuțeană – *Hatmanul Ivan Mazepa: căile ucrainene-moldo-române* (2009) și *Pylyp Orlyk: căile moldo-române* (2013) – îl au ca autor pe Teofil Rendiuk, fost ambasador al Ucrainei la București. Lucrările au fost tipărite în limbile română și ucraineană, autorul propunându-și să evidențieze specificul relațiilor dintre hatmanul Mazepa și domnitorii Moldovei și Țării Românești la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea și, respectiv, relațiile hatmanului Ucrainei P. Orlyk cu Moldova, Valahia și Transilvania din prima jumătate a secolului al XVIII-lea.

Fără îndoială că o carte cu care Editura Bukrek se mândrește în mod deosebit este integrala poetică șevcenkiană în traducerea în limba română a poetului Ion Cozmei. Volumul reunește textul ucrainean și textul tradus într-o ediție bilingvă „față în față” a poemelor lui Taras Șevcenko, propunându-și, după cum mărturisea regretatul traducător, să îndemne cititorul la o nouă «recitare» romantică a creației poetului național al ucrainenilor. Și de această dată cartea a apărut cu sprijinul oficialităților ucrainene: fostul consulat al Ucrainei la Suceava și Administrația Regională de Stat Cernăuți.

Cele mai multe traduceri publicate în limba română la Editura Bukrek sunt manualele destinate școlilor românești din Ucraina. Astfel, în perioada 2004–2020, au fost editate 47 de manuale traduse din limba ucraineană și

destinate elevilor din clasele primare, gimnaziale și liceale din școlile cu predarea în limba română. Manualele traduse acoperă arii disciplinare diverse: biologie, chimie, geografie, istoria Ucrainei și istoria universală, etică, educație civică, educație pentru sănătate și educație artistică, informatică, geometrie, lucru manual.

Fără îndoială că traducerea unui manual reprezintă un demers de o deosebită dificultate, ținând cont de specificul mediului plurilingv din care provin elevii. În plus, în Ucraina sunt puțin traducători cu experiență în acest domeniu, de cel mai multe ori autorii traducerilor fiind ei înșiși cadre didactice, deci participanți activi la procesul educativ. Eforturile celor care au tradus manualele s-au concretizat și în editarea (în anul 2017) a unui dicționar terminologic ucrainean-român și român-ucrainean, ce reunește termeni de specialitate din diverse domenii de activitate.

Observăm, așadar, că în editarea de carte în limba română, se pune accentul mai degrabă pe evidențierea punctelor comune din cultura tradițională sau din istoria celor două popoare și, din păcate, mai puțin pe deschiderea unor noi căi de cunoaștere. Editarea manualelor traduse din limba ucraineană în limba română nu are perspective deosebite, ținând cont de faptul că noua Lege a Învățământului din Ucraina prevede o creștere treptată a numărului disciplinelor predate în limba de stat. Fără îndoială că traducerile au fost și trebuie să rămână o importantă componentă a dialogului intercultural, dar fără un sprijin instituționalizat, traducerile vor apărea sporadic și nu vor putea contribui în mod eficient la formarea competențelor interculturale, atât de necesare în mediul plurilingv.

Felicia VRÂNCEANU

POEȚI CERNĂUȚENI DE LIMBĂ GERMANĂ DIN PRIMA DIASPORĂ BUCOVINEANĂ (1910–1930) ÎN TRADUCERE

Cum traducerea însăși poate fi descrisă ca o trecere a graniței dintre două limbi și o formă de exil voluntar, ea trebuie pusă în contrast cu sensul pe care îl capătă termenul „exil” în existența umană și care, în opinia lui Edward Said, reprezintă o desprindere forțată și de nevindecă dintre sine și patria mamă (Said, 1984: 50). Cei mai mulți dintre poeții bucovineni de la începutul secolului al XX-lea au fost și ei nevoiți să părăsească Bucovina ca urmare a nemulțumirilor și spaimelor cauzate de campaniile agresive și succesive de uniformizare etnică a Bucovinei sub diverse stăpâniri, inclusiv sub cea românească, precum și de ororile războiului și de mutația identitară și